

IV. KRONIKA – CHRONIQUE

X MIĘDZYNARODOWY KONGRES SLAWISTÓW (SOFIA 14–22 IX 1988)

Obradujący w Sofii kolejny międzynarodowy Zjazd Sławistów zgromadził ponad 1500 sławistów z ponad 20 krajów świata, w tym również m.in. z Japonii, Australii oraz Indii. Najliczniejsza była delegacja z Polski – uczestniczyło ok. 120 osób z różnych instytucji (PAN, uniwersytetów oraz wyższych szkół pedagogicznych). Przewodniczył jej pisałcy te słowa. Niestety, wielu wybitnych referentów z naszego kraju nie przyjechało do Sofii przeważnie ze względów zdrowotnych. Oprócz dwóch zebrań plenarnych odbyło się po jednym posiedzeniu plenarnym w sekcjach językoznawstwa i literaturoznawstwa.

W sekcji językoznawstwa obradowało 5 podsekcji: I-1. Struktura i historia języka prasłowiańskiego. Bałto-słowiańskie relacje etnolingwistyczne; I-2. Porównawcze i historyczne badania słowiańskich języków i dialektów – Międzyjęzykowe kontakty – Onomastyka; I-3. Porównawcze (typologiczne) i przestrzenne (arealne) badanie słowiańskich języków i dialektów; I-4. Badanie strukturalnych i semantycznych odrębnych cech współczesnych języków słowiańskich – Socjolingwistyka – Lingwistyka tekstów; I-5. Rozwój staro-bułgarskiego języka – jego rola w formowaniu i rozwoju innych języków słowiańskich.

W sekcji literaturoznawstwa pracowano w 6 podsekcjach: II-1. Stare słowiańskie literatury do końca XV wieku i rola staro-bułgarskiej literatury w ich rozwoju; II-2. Wpływ humanizmu w literaturach słowiańskich; II-3. Słowiańskie literatury w kontekście światowego literackiego rozwoju w wiekach XIX-XX (kierunki i rodzaje); II-4. Estetyczny system w realizmie socjalistycznym i etyczna problematyka we współczesnych literaturach słowiańskich; II-5. Historyczna poetyka w literaturach słowiańskich; II-6. Teoria literatury w krajach słowiańskich.

Sekcja problematyki literacko-językowej miała 5 podsekcji: III-1. Porównawcza poetyka w literaturach słowiańskich; III-2. Problemy i metody porównawczej stylistyki – Zagadnienia tekstologii; III-3 i III-4 pracowały wspólnie m.in. nad zagadnieniem artystycznych przekładów na języki słowiańskie i z języków słowiańskich; III-5. Słowniki języka pisarzy słowiańskich.

Sekcja folklorystyki obradowała w 6 podsekcjach: IV-1. Rekonstrukcja dawnych etapów historii słowiańskiego folkloru – Problem słowiańskiej folklorystycznej wspólności; IV-2. Folklor i współczesna kultura narodów słowiańskich – Zagadnienia folkloryzmu; IV-3. Artystyczny system słowiańskiego folkloru i jego rozwój. Podsekcje IV-5. oraz IV-6. pracowały wspólnie i poświęcone były obrędom, folklorowi Słowian w przeszłości i współczesności oraz folklorystyce bułgarskiej i jej roli w odrodzeniu narodowym w ciągu wieków.

W sekcji zajmującej się problematyką historyczną działało 6 podsekcji: V-1. Etnogeneza Słowian jako wspólny problem historii, lingwistyki, archeologii, antropologii, folklorystyki i etnografii; V-2. Kultura starobułgarska; V-3. Myśl społeczna narodów słowiańskich od drugiej połowy XIX do początków XX wieku; V-4. Rewolucja październikowa i społeczno-kulturalny rozwój narodów słowiańskich; V-5. Ogólnoslawistyczne problemy kultury materialnej i duchowej narodów słowiańskich; V-6. Historia sławistyki – Sławistyka w Uniwersytecie Sofijskim – Wuk Karandžić i jego wkład do światowej sławistyki – Znaczenie Międzynarodowych Kongresów Sławistów dla rozwoju sławistyki.

Ogółem wygłoszono ponad 700 referatów. Obfite też było pokłosie dyskusji. Niezależnie od tego odbyły się zebrania 22 komisji naukowych działających przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów.

Na plenarnym zebraniu Międzynarodowego Komitetu Sławistów odbytym w dniu 19 IX 1988 r. w Błagojewgradzie przyjęto zaproszenie do odbycia XI Kongresu w 1993 roku w Bratysławie. Nowym prezydentem Komitetu został prof. S. Wollman z Pragi, a wiceprezydentem prof. V. Matula z Bratysławy. W ten sposób Czechosłowacja po raz trzeci gościć będzie u siebie Międzynarodowy Kongres Sławistów. Poprzednie odbyły się w roku 1929 (pierwszy) i w roku 1968.

Bardzo aktywny był udział Polaków w Kongresie. Przejawiał się on w wygłoszeniu ok. 70 referatów oraz czynnym uczestnictwie w dyskusji. Wydano też dwa okazałe tomy polskich referatów kongresowych pod red. prof. J. Basary, sekretarza Polskiego Komitetu Narodowego dla Międzynarodowych Komitetów Sławistów.

Niżej podpisany wygłosił jeden z czterech referatów na posiedzeniu plenarnym pt. *Dawne siedziby Słowian (I w. p.n.e. – IV w. n.e.)* (por. w tym tomie s. 7-19 oraz współprzewodniczył podsekcji V-1 i wygłosił z tej okazji dłuższe podsumowanie.

Witold Hensel

SYMPOZJUM „MIASTA EUROPEJSKIE W XI WIEKU”

W dniach od 10 do 16 grudnia 1989 r. w Paderborn (RFN) odbyło się międzynarodowe sympozjum zorganizowane przez Institut für vergleichende Städtegeschichte, Münster i Lehrstuhl für Mittelalterliche Geschichte der Universität Gesamthochschule, Paderborn. Obradom przewodniczyli: prof. dr Jörg Jarnut (Paderborn) i prof. dr Peter Johanek (Münster). Sympozjum poświęcone było historii miast, ich rozwojowi i roli w XI-wiecznej Europie. Omawiano tu problemy przemian zachodzących w strukturach miejskich w zakresie demograficznym, społeczno-gospodarczym, religijnym, politycznym. Charakteryzowano różne drogi ich przekształceń w poszczególnych regionach Europy oraz problemy związane z mechanizmem powstawania ośrodków wczesnomiejskich. Dyskutowano również nad kwestiami łączącymi się z nowymi definicjami pojęcia „miasto”.

W sympozjum wzięli udział historycy i archeolodzy z: Anglii, Austrii, Czechosłowacji, Danii, Francji, Hiszpanii, Irlandii, Niemiec, Polski i Włoch. Referaty zgrupowane były w dwóch blokach tematycznych. W sekcji pierwszej przedstawiono przemiany miast powstałych na wzorcach antycznych, w sekcji drugiej – ośrodków wczesnomiejskich. I tak H. Stoob wygłosił referat pt. *Über den Aufbruch zur Stadtebildung in Mitteleuropa*; C. J. Classen, *Tradition und Neuerung im Stadtlöb des 11. Jahrhunderts*; G. Dilcher, *Stadtherrschaft oder kommunale Freiheit. Das 11. Jahrhundert, ein verfassungsgeschichtlicher Kreuzweg?* Ponadto w sekcji pierwszej na uwagę zasługiwały referaty: H. Dopsch, *Die Bischofsstadt Salzburg und die Städtelandschaft an Salzbach und Inn*; F. H. Hye, *Städte im Alpengebiet*; F. R. Erkens, *Sozialstruktur und Verfassungsentwicklung in Köln im 11. und frühen 12. Jahrhundert*; H. Keller, *Mailand im 11. Jahrhundert. Das Exemplarische an einem Sonderfall*; E. Müller-Nertens, *Politische Vororte des frühmittelalterlichen Reichs als Problem der Stadtgeschichtsforschung*, M. Balzer, *Sedes regalis et pontificalis – Paderborn im 11. Jahrhundert*.

Osobną grupę tworzyły wystąpienia dotyczące przemian miast włoskich: R. Bordone, *La storiografia recente sui comuni italiani delle origini*; G. Sergi, *Le città nelle strutture politiche di Borgogna e Piemonte fra X e XI secolo*; P. Racine, *Coscienza cittadina e formazione dei comuni in Lombardia durante il secolo XI*; miast hiszpańskich: L. A. García Morena, *La ciudad en la España cristiana en el siglo XI*; francuskich: M. Parisse, *Recherches pour l'établissement d'une carte préurbaine de la France de l'an Mil*; A. Chedeville, *La naissance du réseau urbain dans l'ouest de la France au XIe siècle*; J. L. Fray, *Metz et les villes entre Rhin et Meuse au XIe siècle. Etude des origines d'un réseau urbain*. Omówiono również i inne strefy: T. Riis, *Das Städtewesen Dänemarks im 11. Jahrhundert*; S. Reynolds, *English towns in the European context*; J. Ferluga, *Die byzantinischen Provinzstädte im 11. Jahrhundert*.

W sekcji drugiej wygłoszono następujące referaty: J. Herrmann, *Die nordwestslawische Frühstadt im 11. Jahrhundert. Wurzeln, Grundlagen, Entwicklungstendenzen*; I. Hláváček, *Die Siedlungstypen in Böhmen in der Zeit der Premyslidēnherzöge (9.-12. Jahrhundert)*; W. Schich, *Die pommersche Frühstadt im 11. und frühen 12. Jahrhundert am Beispiel von Kolberg*; W. Dzieduszycki, *The model of transformations of early-ruban Kruszwica and the shaping of urban centres in Poland in the 11th century*; Ch. Doherty, *Urbanism in Ireland and Scotland in the 11th century*; A. Simms, *Stadtenstehung an der europäischen Peripherie: Das Beispiel Kells in Irland aus kulturgeographischer Sicht*; P. F. Wallace, *The archaeology of Dublin in the 11th century*.

W programie sympozjum przewidziano zwiedzanie średniowiecznego miasta Soest.

Wojciech Dzieduszycki

JEDEN Z LISTÓW PROFESORA JÓZEFA KOSTRZEWSKIEGO Z CZASÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ

Kilka lat temu upłynęła setna rocznica urodzin Józefa Kostrzewskiego. Myślę, że dobrze się stało, iż możemy opublikować jeden z listów Profesora do mnie, w końcu dosyć młodego jeszcze wówczas magistra. Stanowi on bowiem dobrą ilustrację relacji, jaka istniała w trudnym wojennym czasie między Profesorem a jego uczniami.

Wypada jedynie objaśnić podpis. Otóż Edm. jest skrótem imienia Edmund, bo właśnie jako Edmund Bogdajewicz Profesor przeżył czasy okupacji (zob. np. „Slavia Antiqua”, t. I, 1948, s. 35).

Witold Hensel

9 III 1943

Drogi Panie Witoldzie!

Dawno już nie pisałem, bo od zimy pilnie pracuję, przerabiając stary garnitur z 1939 r.* (i trochę go ulepszając) na fason ludowy. Cała bieda w tym, że mając teraz sporo czasu, nie mam odpowiednich narzędzi, gdy dawniej, mając wspaniałą warsztat, nie miałem znów dostatecznego spokoju, aby robotę porządnie wykończyć. Może jednak w tym roku nastaną już czasy normalne. Czasami coś czytuję. Świeżo np. miałem nowszą rzecz Pirenne'a, Belga, w tłumaczeniu

* Chodzi tu o *Kulturę prapolską*.

niemieckim z 1941: „Die Geburt des Abendlandes”, w której dowodzi, że początkami średniowiecza nie są wędrówki ludów, bo Germanie przejęli wszystkie urządzenia rzymskie i sami się rychło zromanizowali, ale inwazja Arabów, która izolowała Europę od kontaktów ze wschodem (Bizancjum), zniszczyła kulturę klasyczną w Afryce i Hiszpanii, doprowadziła do upadku handlu i miast w Eur. zach. i do obniżania się kultury do stopnia chłopskiego (zanik umiejętn. czytania u laików itd.).

Pomijając to wszystko, są tam b. ciekawe oceny stanu liczebnego Wandali, Burgundów i innych z niegermańskimi Alanami, z niewolnikami obcojęzycznymi a Burgundów ocenia na 25 000, w tym 5000 wojowników. W zach. Europie wszyscy ci przybysze nie stanowili ani 5% ludności, a Wandalowie w Afryce ok. 1%. A jak musiało być 4-5 wieków wcześniej, kiedy ludy te wstąpiły na widownię historyczną? Bardzo ciekawe są też uwagi o sztuce tych ludów, którą uważa za europejską odmianę sztuki wschodniej (sarmackiej itd.), i o tym, że wykonawcami – rzemieślnikami byli w znacznej części niewolnicy obcy, co wiemy napewno u Burgundów początkowo zapewne Grecy, a później Rzymianie. Ciekawa jest charakterystyka władców i życia dworskiego z zepsuciem niebywałym a gorszym niż w Rzymie upadającym. Wreszcie są tam cenne uwagi o Żydach w państwie Franków, wczesnych przywilejach dla nich, jako jedynych większych kupców po najeździe arabskim, ich roli w handlu niewolnikami itd. Dostałem też przypadkiem nową pracę Hüllega (Man. – Bibl. 68) o zach. granicach ekspansji Słowian, ze sprawiedliwą oceną talentu Słowian w zakresie budownictwa grodów (planvolle Arbeit, die nicht nur vieler Hände Arbeit, sondern auch begabte Köpfe sinn aufforderte). Wpadł mi też do ręki staruszek Herodot, nigdy nie myślałem, że to takie ciekawe, czyta się jak romans, nieledwie jak „Bajkę z tysiąca i jednej nocy”. Ale rozpisałem się o wszystkim, a miałem zamiar podziękować przede wszystkim bardzo gorąco za chwilową pomoc finansową. Powinni to byli zrobić adresaci, ale to widocznie „analfabeci”, więc ja ich wyreżam, bardzo przepraszając za tak wielkie opóźnienie. Nie będę się silić na wyrażenie swej wdzięczności za Waszą przyjaźń, bo to się, niestety, nie da wyrazić. Mogę tylko modlitwą się na razie odwzajemnić. Daj Boże, by już rychło się wojna skończyła i by można było zacząć długi zwracać.

Raz jeszcze Bóg zapłać za dobroć niezmierną i pamięć.

Serdeczny uścisk dłoni łączę, Opiece Bożej Was Wszystkich polecam.

Szczerze oddany i wdzięczny
Edm.

HERBERT JANKUHN (1905-1990)

W dniu 30 kwietnia 1990 r. zmarł emerytowany profesor uniwersytetu w Getyndze, wybitny badacz wczesnego średniowiecza i jeden z najwybitniejszych archeologów europejskich prof. dr Herbert Jankuhn.

Herbert Jankuhn urodził się 8 VIII 1905 r. w Angerburgu (obecnie Węgorzewo), w ówczesnych Prusach Wschodnich. Studiował archeologię w Królewcu, Jenie i Berlinie, a jego mistrzem był Max Ebert, który skierował go na badania do Haithabu. Zdecydowało to o jego dalszym życiu, gdyż badania tego kom-

pleksu prowadził prof. H. Jankuhn aż do 1964 r., poza przerwą wynikającą z wojennych komplikacji.

W 1956 r. został profesorem prehistorii na Uniwersytecie Georga – Augusta w Getyndze, gdzie pracował do emerytury, a następnie działał wyjątkowo aktywnie w utworzonej przez siebie Komisji Starożytności Europy Środkowej i Północnej Akademii Nauk w Getyndze.

Profesor Jankuhn zasłużył się nauce na wszystkich polach – był znakomitym organizatorem, pedagogiem, wydawcą, przede wszystkim jednak wybitnym naukowcem, o wyjątkowo wszechstronnych zainteresowaniach, a wiele jego prac to dziś pozycje standardowe i klasyczne. Główne pola jego dokonań naukowych to początki miast i najstarsze ich dzieje, syntezy w zakresie dziejów Szwabów-Holsztynu, problematyka dawnego handlu, rzemiosła i rolnictwa, a przede wszystkim badania osadnicze, którym nadał w archeologii zupełnie nowy sens i znaczenie. Wybitne są także jego dokonania w zakresie badań nad dawnymi rytuałami i miejscami ofiarnymi. Wśród dokonań edytorskich, wymienić trzeba koniecznie nowe wydanie *Reallexikon für germanische Altertumskunde*, dzieło nieodzowne dla każdego badacza starożytności i średniowiecza, które doprowadził do tomu VII (litera E). Profesor Jankuhn był także wiceprzewodniczącym Unii Archeologii Słowiańskiej. Jego dorobek pozostanie na stałe w nauce.

Tadeusz Makiewicz (Poznań)

RUDOLF TUREK (1910-1991)

Výraznou a osobitou postavou českého medievalistického bádání byl po několik posledních desetiletí zcela nesporně PhDr. Rudolf Turek, Dr Sc. Svými studii z oblasti archeologie, historie, numismatiky, dějin umění i církevní historie přispěl nejen k hlubšímu poznání počátků českých národních dějin, ale též velmi výrazně ovlivnil i vědecké bádání zabývající se raně středověkým obdobím. Šíře jeho zájmů i studovaných problémů byla obdivuhodná; přesvědčivě to dokládá jeho bibliografie obsahující více než šestset položek. V českém bádání má nesporné prvenství svým komplexním přístupem k historickým problémům raného středověku, které je podle jeho názoru možné úspěšně řešit jedinečnou úzkou spoluprací všech vědních oborů,

kteří tímto obdobím zabývají. V tomto duchu také koncipoval i své stěžní dílo *Čechy na úsvitě dějin* (Praha 1963). I když po celý svůj život pracoval v pražském Národním muzeu, velmi významné bylo i jeho více než dvě desetiletí trvající externí působení na pražské filozofické fakultě, kde přednášel slovanskou archeologii; ačkoliv se tak významně podílel na výchově mladé generace archeologů, přesto mu nebylo za předchozího totalitního režimu nikdy umožněno – mimo jiné i pro jeho nikdy neskrývaný křesťanský životní názor – aby se habilitoval. Úmrtí PhDr. Rudolfa Turka 13. 11. 1991 znamená nepochybně konec jedné etapy v dějinách české archeologie.

Jiří Sláma (Praha)

